

СЕМАНТИЧНІ РІЗНОВИДИ НОМІНАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

Дослідження структури односкладного речення має у вітчизняному мовознавстві давні традиції. Нині мовознавці по-новому осмислюють проблематику односкладних конструкцій, і, зокрема, номінативних речень. У синтаксичних студіях структуровано функційні різновиди номінативних синтаксичних конструкцій [7], їхні формальні й семантичні особливості та принципи класифікацій [1, с. 155–161]; з'ясовано комунікативну реалізацію окремих різновидів номінативних речень [8, с. 158–160]; схарактеризовано структурно-семантичні особливості буттєвих речень [6]; висвітлено вираження експресивності номінативних речень [4]; у порівняльному аспекті досліджено семантичну структуру номінативних речень англійської та української мови [5].

А. П. Загнітко зазначив, що у граматичних працях немає єдиної думки щодо значення та структури номінативних конструкцій, хоча їхньому дослідженню приділено значну увагу. Дослідник виокремив основну граматичну ознаку цих речень – односкладність та деталізував морфологічне вираження головного члена односкладних номінативних конструкцій [3, с. 537]. Називання особи або предмета – основна сутність номінативних конструкцій, типова для них номінативна функція, на якій ґрунтується їхня комунікативність. Ствердження наявності, існування певних фактів буття є логіко-семантичною і комунікативною основою номінативних речень [3, с. 161].

Номінативні речення як один із різновидів односкладних речень досить поширені в поетичній мові Євгена Маланюка і становлять такі найпоширеніші семантичні групи:

- 1) номінація предметів: *Похмурий човен* (с. 204); *Тільки б сіра солома*

прабатьківських стріх (с. 98); *Криваві шаблі татарських брів* (с. 56); *Сім хижих куль. Сім стрілів зла* (с. 424);

2) номінація осіб: ...*Київ, панна Ганна, Скупих листів скупі рядки* (с. 77); *І ось – Стефаник і Куліш* (с. 153);

3) номінація пори року: *Весна і синь* (с.95); ...*справжня осіння весна* (с.267); *Твереза осінь* (с. 524); *Весна* (с. 157);

4) номінація пори доби: *Глибока ніч...* (с. 204); *І день, і ніч* (с. 102); *Ось вечір... І знову ранок...* (с.124); *Ніч глуха і сліпа, і німа* (с. 144); *Ранок?* (с. 172); *Голодний день* (с. 144);

5) номінація міста, області: ...*Київ, панна Ганна, Скупих листів скупі рядки* (с. 77); *Зелена Сіверщина* (с.326);

6) номінація рослин: *Рідке жито і пшениця й кукурудза* (с. 180);

7) номінація органів, частин тіла: *Обпалені вуста й цупкі гадюки рук* (с. 149); *Тьмяні очі пекучі, як тьма, Душний морок п'яного волосся* (с. 144); *Міцні долоні й зимний зір* (с. 247); *Дикі кучері, очі циганські. Тіло, спалене сонцем навік, – Тільки руки маленькі, панські Та плиткий салоновий язик* (с.246); *Норвезькі очі і лице – Мов з камня витесане* (с. 247);

8) астрономічні номінації: *Жовте сонце Азії* (с. 33);

9) абстрактні номінації: *І чорна пристрасть знов пекучим чорним вітром. Смертельна німота Лиш темна метушня глухих, сліпих агоній....* (с. 149); *Сіренька мла, безвітря, мертвий спокій* (с. 308); *Тьма...*(с.124); *Розквітлий сад і місячна імла* (с. 206); *Золота голубінь. Блакитна безодня. Тільки синь, тільки глиб, тільки спокій* (с. 135); *Вікам на загладу – зомлілий простір* (с. 213); *Ось краєвид ...* (с. 215); *Простір. Синь. Жорстокі кроки орд* (с. 33); *Тиша* (с. 267); *Відвічний віч жагучий гнів* (с.56); *Холодна даль* (с. 145); *Ось вічність* (с. 224); *Тільки вітер та самота* (с.178); ... *горбата далеч Придніпров'я* (с.326);

10) номінація явищ природи: *Імлиста м'ясичка* (с. 375);

11) номінація музичних інструментів: *Сонцем нагріта призьба, Місяць, бандура* (с.225);

12) номінації історизмів: *Не трубадур, а вічний яничар* (с. 54).

Предикативний центр досліджуваних речень репрезентований переважно іменниками, іноді автор використовує віддієслівні іменники: *Плюскім весел...* (с. 204); *Крик гортанних потвор...*(с. 132); *Тупім тисяч, дзичання, дудніння, Свист стелів* (с. 132); *Брязкім зброї* (с. 33); *Хмарний похід орд* (с. 300); *Мовчання* (с. 157).

Номінативні речення в поезіях Євгена Маланюка виконують функцію номінації предмета, явища та констатації їхнього реального / ірреального існування. Перспективним вважаємо дослідження синтаксичної структури речень такого типу з опертям на семантичне вираження головного члена номінативної конструкції.

Література

1. Вітрук Н. Різновиди односкладних речень: репрезентації у сучасній українській літературній мові. Лінгвістичні студії : зб. наук. праць. Випуск 22. Донецьк : ДонНУ, 2011. С. 155–161.
2. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
4. Коржак З. З. Вираження експресивності номінативних речень (на матеріалі сучасних українських художніх текстів) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. – українська мова. Івано-Франківськ, 2007. 20 с.
5. Коцюба З. Г. Семантична структура номінативних речень англійської та української мови. Мовознавство. 2002. №2–3. С.56–62.
6. Лонська Л. І. Структурно-семантичні особливості буттєвих речень в українській мові : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Київ, 2001. 20 с.
7. Сушинська І. М. Структурно-функціональні різновиди номінативних речень у сучасній українській мові : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Дніпропетровськ, 2000. 20 с.
8. Харченко С. В. Односкладні номінативні речення в аспекті синтаксичної норми. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2012. Вип. 9. С. 158–160.

ВИКОРИСТАНЕ ДЖЕРЕЛО

Маланюк Є. Поезії. Львів : УПІ ім. Івана Федорова; «Фенікс Лтд», 1992. 686 с.